

КОНЦЕПТУАЛЬНІ
ЗАСАДИ МЕХАНІЗМУ
ЗАХИСТУ ПРАВ
ЛЮДИНИ: УКРАЇНСЬКИЙ
ТА МІЖНАРОДНИЙ
КОНТЕКСТ

біла церква
2022

ЗМІСТ

<i>Передмова (Нікітенко О.І.)</i>	5
<i>Правове регулювання права особи на свободу переміщення: міжнародний та національний досвід (Бровко Н.І.)</i>	7
<i>Гене́за адміністративного судочинства в Україні (Нікітенко О.І.)</i>	44
<i>Правова природа економічних, соціальних та культурних прав: міжнародний аспект (Ковальчук І.В.)</i>	80
<i>Особливості захисту майнових та земельних прав суб'єктів господарювання у європейському суді з прав людини (Настіна О.І.)</i>	117
<i>Особливості неюрисдикційного захисту цивільних прав (Пахомова А.О.)</i>	164
<i>Право особи на безпеку: поняття, ознаки, обмеження (Макарчук В.В.)</i>	196
<i>Державна підтримка добровільного об'єднання територіальних громад в забезпеченні окремих прав в умовах сьогодення (Поляруш-Сафроненко С.О.)</i>	243
<i>Нормативно-правові гарантії забезпечення та захисту фундаментальних прав людини у європейському союзі (Мельник О.Г.)</i>	278
<i>Право на життя в системі прав людини та його співвідношення з іншими юридичними правами (Аргат Я.П.)</i>	315
<i>Проблеми впровадження механізму реалізації та захисту приватних прав (Єфремова І.І.)</i>	348
<i>Правове регулювання процедури захисту екологічних прав людини в контексті міжнародного та національного законодавства (Обіюх Н.М.)</i>	380
<i>Список використаних джерел та літератури</i>	405

ПОЛЯРУШ-САФРОНЕНКО С.О.,

кандидат юридичних наук,

доцент кафедри конституційного права та теоретико-правових дисциплін

**ДЕРЖАВНА ПІДТРИМКА ДОБРОВІЛЬНОГО ОБ'ЄДНАННЯ
ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ОКРЕМИХ ПРАВ В
УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ**

В умовах проведення в Україні реформи децентралізації публічної влади на місцевому рівні важливе значення належить об'єднаним територіальним громадам. Добровільне об'єднання територіальних громад сіл, селищ, міст, а також добровільне приєднання до об'єднаних територіальних громад в Україні здійснюється на підставі міжнародних договорів, що закріплюють світові і загальноєвропейські стандарти організації і функціонування місцевого самоврядування та втілені в нормах Конституції і поточного законодавства України. Верховна Рада (ВР) України 15 липня 1997 року ратифікувала Європейську хартію місцевого самоврядування, що була підписана від імені України 6 листопада 1996 року в м. Страсбурзі. Принцип місцевого самоврядування закріплено в національному законодавстві та в Конституції України. Відповідно до діючої конституції в Україні визнається і гарантується місцеве самоврядування (ст. 7). Конституція і закони України визначають головні повноваження і функції місцевого самоврядування, включаючи і об'єднані територіальні громади. Одним з принципів добровільного об'єднання територіальних громад є їх державна підтримка. Законодавством України урегульовані і форми державної підтримки, а саме: а) інформаційно-просвітницька; б) організаційна; в) методична; г) фінансова.

Над проблемою конституційно-правового статусу суб'єктів підприємницької діяльності, процесом його реалізації та гарантування працюють дослідники юридичної та інших гуманітарних наук. Однак, узагальненого дослідження щодо названого статусу суб'єктів підприємницької діяльності, як наукової проблеми та процесу гарантування його реалізації в Україні, ніхто не проводив. Таке дослідження, в умовах реформування органів місцевої публічної влади при інтеграції України в Європейський правовий простір, є частиною її українського європейського вибору. На процес ефективної реалізації та гарантування конституційно-правового статусу суб'єктів підприємницької діяльності в Україні щодо державної підтримки добровільного об'єднання територіальних громад в забезпеченні прав людини впливає не визначеність: а) поняття форми; б) інформаційно-просвітницької форми; в) організаційної та методичної форми; в) фінансової форми названої державної підтримки добровільного об'єднання територіальних громад в забезпеченні прав людини. Саме ці проблеми визначили актуальність теми монографічного дослідження.

1. Поняття форми державної підтримки добровільного об'єднання територіальних громад в забезпеченні прав людини.

Дослідження державної підтримки добровільного об'єднання територіальних громад в забезпеченні прав людини потребує розгляду ознак і визначення форм такої підтримки та розуміння змісту забезпечення окремих прав людини в територіальних громадах, що складає його мету. Для вирішення поставленої мети слід дослідити: а) останні наукові та навчальні праці авторів щодо проблеми; б) постановка та аналіз ознак, що характеризують форми державної підтримки добровільного об'єднання територіальних громад в забезпеченні прав людини; в) формулювання і характеристика елементів змісту забезпечення окремих прав при здійсненні названої державної підтримки; г) висновки та рекомендації по темі дослідження.

Поняття та зміст форми державної підтримки добровільного об'єднання територіальних громад в забезпеченні прав людини є складним науковим явищем. Умовно можна досліджувати: а) державну підтримку діяльності

територіальних громад; б) добровільне об'єднання територіальних громад та приєднання до них спроможних територіальних громад; в) забезпечення прав жителів об'єднаних територіальних громад. Серед останніх наукових та навчальних праць авторів щодо проблеми слід зупинитися на характеристиці: територіальних громад, їх об'єднань та приєднань; поняття і змісту форм державної підтримки територіальних громад; в) забезпеченні прав і свобод їх жителів. Так, А. Сергієнко робить висновок про те, що державна підтримка добровільного об'єднання територіальних громад (ОТГ) є ключовим принципом у здійсненні реформи місцевого самоврядування й децентралізації, забезпечує прогнозований та обґрунтований процес діяльності всіх суб'єктів публічної влади в реалізації прав жителів територіальної громади. У сучасних реаліях слабкі, не розвинуті територіальні громади не здатні самотійно забезпечити реалізацію таких прав, виступаючи водночас і суб'єктами, й об'єктами таких перетворень. На її думку, держава забезпечує реалізацію такого права територіальних колективів через розроблення правових основ, методик, поширення практик, кадрове забезпечення, надання методичних рекомендацій щодо підготовки проєктів документів, що виникатимуть у процесі об'єднання, а також фінансуючи всі ці заходи. Держава визначила особливості діяльності ОТГ в бюджетно-фінансовій сфері, що стимулює таку діяльність. Виходячи із цього, подальші наукові розвідки мають торкнутися питань моніторингу ефективності різних форм державної підтримки, розроблення нових форм з метою оптимізації процесу створення й функціонування об'єднаних територіальних громад в Україні³²⁷.

Отже, А. Сергієнко підкреслює необхідність в умовах децентралізації, зміцнення правового статусу територіальних громад шляхом їх об'єднання та державної підтримки правових основ, методик, поширення практик, кадрового забезпечення, надання методичних рекомендацій, зміцнення бюджетно-фінансовій сфері. З метою оптимізації процесу створення й функціонування

---

³²⁷ Сергієнко А. Державна підтримка добровільного об'єднання територіальних громад. Підприємництво, господарство і право. 2020. № 6. С. 178-182.

об'єднаних територіальних громад в Україні вона пропонує пошук нових форм їх державної підтримки.

О. Гейда, підсумовуючи досліджене констатує, що правовий статус територіальної громади слід розглядати як систему юридично закріплених прав та обов'язків жителів, об'єднаних постійним проживанням у межах села, селища, міста, що є самостійними адміністративно-територіальними одиницями, або добровільно об'єднаних жителів кількох сіл, які мають єдиний адміністративний центр. Основними законодавчо-закріпленими видами територіальних громад в Україні є територіальна громада села або добровільного об'єднання в сільську громаду жителів кількох сіл; територіальна громада селища; територіальна громада міста. Правовий статус територіальних громад в Україні має певні особливості серед яких: а) повноваження територіальних громад поділяються на власні та делеговані; б) територіальні громади мають власний особливий діапазон та правову природу об'єктів впливу; в) територіальні громади мають власну нормативно-правову основу діяльності³²⁸.

Отже, правовий статус об'єднаних територіальних громад має власні і делеговані повноваження, особливу правову природу впливу, власну нормативно-правову основу діяльності та державні форми їх підтримки в процесі забезпечення прав і свобод людини і громадянина в умовах децентралізації.

Децентралізація в Україні відбувається на певній адміністративній території. Як наголошує О. Стогова, чинний адміністративно-територіальний устрій України сформувався відповідно в умовах радянської командно-адміністративної системи управління принципом якої була жорстка централізація. Існуючий адміністративно-територіальний устрій не відповідає новим викликам демократичної правової держави та стримує розвиток місцевого самоврядування і заважає формуванню ефективної регіональної політики в умовах децентралізації³²⁹. Підводячи підсумок О. Стогова вважає, що адміністративно-територіальна реформа є структурною складовою

---

³²⁸ Гейда О.В. Види територіальних громад в Україні та особливості їх правового статусу: загальна характеристика. Європейські перспективи. 2012. № 3 ч.3. С. 9-14

³²⁹ Стогова О. В. Адміністративно-територіальна реформа в Україні як складова процесу децентралізації влади. Сучасне суспільство. 2017. Вип. 2 (14). С. 207-217.

децентралізації публічної влади в Україні. Передумовою цієї реформи є об'єднання територіальних громад які мають стати основою місцевого самоврядування. Наступним етапом проведення децентралізації має стати прийняття закону про адміністративно-територіальний устрій України. Подальші дослідження науковців доцільно спрямувати на аналіз шляхів ефективного реформування районної ланки територіального устрою³³⁰.

Отже, першим етапом децентралізації в Україні є об'єднання територіальних громад з метою отримання ними додаткових повноважень щодо організаційних і фінансових можливостей. Наступний етап має сприяти прийняттю закону про адміністративно-територіальний устрій та реформуванню районної його ланки.

Крім об'єднання територіальних громад та удосконалення їх повноважень, важливе значення має їх діяльність щодо забезпечення прав і свобод жителів названих громад. Територіальну громаду в наукових працях автори визначають як сукупність громадян України, які спільно проживають у міському чи сільському поселенні, мають колективні інтереси і визначений законом правовий статус. На відміну від простої територіальної одиниці, поселення, яке має статус територіальної громади, наділяють певними правами, зокрема правом на самоврядування³³¹. Територіальна громада як «нормативно-правова модель самоорганізації населення» з управлінськими структурами здатна реалізувати і захищати місцеві права, свободи та законні інтереси. Це складна форма суспільної організації, сукупність місцевих жителів, об'єднаних на публічних засадах у межах певної території. Такі добровільні об'єднання діють на підставі статуту або за рішенням місцевих референдумів об'єднуються з іншими громадами з метою здійснення самоврядування в межах законів держави³³².

А. Цогла, досліджуючи поняття та значення територіальної громади-корпорації зазначає, що за допомогою конституювання територіальних громад-

---

³³⁰ Стогова О. В. Адміністративно-територіальна реформа в Україні як складова процесу децентралізації влади. Сучасне суспільство. 2017. Вип. 2 (14). С. 207-217.

³³¹ Шевченко А.О. Правова природа і статус територіальної громади: доктринальний аспект. Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ. 2017. № 3 (104). С. 332-342

³³² Шевченко А.О. Правова природа і статус територіальної громади: доктринальний аспект. Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ. 2017. № 3 (104). С. 332-342.

корпорацій локальні спільноти оптимізують систему управління та реалізують діяльність органів корпорації та їх ефективність щодо відповідальності за забезпечення прав найманих працівників та якості наданих послуг. Держава, надавши громадам реальної самодостатності у сфері реалізації прав на місцях, мобілізує додаткові ресурси розвитку, сферу відповідальності за розвиток прав на місцях, створення ефективної системи місцевого самоврядування, оптимізує бюджетну, інвестиційну, інноваційну, податкову політику, що сприяє економічному зростанню як локальних громад, так і держави в цілому³³³.

Отже, А. Цогла робить висновок про важливу роль місцевого самоврядування в процесі забезпечення жителів територіальної громади права на підприємницьку діяльність і Україні.

С. Мороз підкреслює, що досвід політико-правових традицій минулого України в пошуках моделі державної організації суспільних відносин при забезпеченні прав людини свідчить про домінування самоврядного аспекту в організації діяльності держави і суспільства. У центрі уваги проблема місцевого самоврядування та територіальних громад і їх об'єднань. Причиною такої уваги до представницької влади на місцях стала існуюча надмірна централізація держави і прагнення людей самостійно, на добровільних засадах упорядкувати життя українського народу, керуючись принципом децентралізації. Постановкою і розглядом проблеми про місцеве самоврядування вчені України вирішують питання про соціально-політичні права і свободи людини, її участь в управлінні певною територією, що є близьким до проблеми функціонування громадянського суспільства³³⁴.

Отже, забезпечення політичних та соціальних прав людини і громадянина, і в першу чергу, права на вибори (обирати і бути обраним) та права на управління певною територією на місцях покладається на місцеве самоврядування як суб'єктів громадянського суспільства та державну підтримку в цьому процесі і має на меті створення сприятливих умов для реалізації прав і свобод людини і

---

³³³ Цогла А.І. Територіальна громада-корпорація: поняття та значення. Вісник Запорізького національного університету. 2012. № 4(II). С. 67-72

³³⁴ Мороз С.П. Громадянське суспільство як відображення гуманістичної традиції еволюції держави / <http://biblio.umsf.dp.ua/jspui/bitstream/123456789/3065/1/5>

громадянина, охорону і захист їх від правопорушень, поновлення порушеного права.

Сама категорія забезпечення прав і свобод людини і громадянина має складний зміст. Так, А. Олійник визначає забезпечення конституційних свобод людини і громадянина в Україні як діяльність компетентних державних органів чи органів місцевого самоврядування, їх посадових або службових осіб та об'єднань громадян, як суб'єктів громадянського суспільства, по створенню сприятливих умов реалізації конституційних свобод, здійсненню їх охорони і захисту від правопорушень, відновлення порушених свобод шляхом використання матеріальних і процесуальних юридичних норм і засобів. Зміст забезпечення конституційних свобод людини і громадянина в Україні включає в себе: а) створення сприятливих умов для реалізації конституційних свобод; б) охорона конституційних свобод від правопорушень; в) захист конституційних свобод від правопорушень; г) поновлення порушених конституційних свобод³³⁵.

Отже, об'єднані територіальні громади та створені ними органи і посадові особи здійснюють забезпечення прав і свобод їх жителів за підтримки держави і її органів.

Державна підтримка та гарантування розвитку місцевого самоврядування передбачає створення цілого комплексу необхідних правових, соціальних, організаційних, матеріально-фінансових умов для становлення повноцінного, дієвого та ефективно діючого місцевого самоврядування, здійснення послідовної, виваженої і системної державної політики щодо сприяння розбудові муніципальної влади³³⁶. Держава здійснює інформаційно-просвітницьку, організаційну, методичну та фінансову підтримку добровільних об'єднань територіальних громад (ст. 9)³³⁷.

Отже, державна підтримка місцевого самоврядування розглядається в науці як комплекс правових, соціальних, організаційних, матеріально-

---

³³⁵ Олійник А.Ю. Конституційні свободи людини і громадянина та їх забезпечення в Україні: Монографія. К.: КНУТД; Дніпро: ДДУВС, 2018. 371 с.

³³⁶ Фролов О.О. Поняття і зміст принципу державної підтримки місцевого самоврядування в Україні / http://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/2572/1/Frolov_166.pdf

³³⁷ Про добровільне об'єднання територіальних громад : Закон України від 5 лютого 2015 р. Відомості Верховної Ради України. 2015. № 13. Ст. 91. Поточна редакція від 14.05.2020 р.

фінансових умов щодо становлення та здійснення політики держави щодо розбудови муніципальної влади.

В результаті дослідження наукових та навчальних джерел щодо поняття форм державної підтримки добровільного об'єднання територіальних громад в забезпеченні прав людини можна сформулювати такі ознаки: а) комплекс інформаційно-просвітницьких, організаційних, методичних та фінансових заходів; б) здійснення державної політики щодо реалізації функцій об'єднаних територіальних громад; в) створення умов, охорона, захист та поновлення прав жителів територіальних громад; г) нормативно-правове регулювання форм державної підтримки.

Інформаційно-просвітницьких форма державної підтримки добровільного об'єднання територіальних громад в забезпеченні прав людини передбачає проведення заходів щодо: а) розробки планів діяльності об'єднаних територіальних громад; б) організації та проведення конкурсів у вказаному напрямку; в) підготовку інформаційно-просвітницьких програм; г) інформаційному та просвітницькому забезпеченні діяльності середнього та малого підприємництва на певній території та ін. Організаційна форма державної підтримки добровільного об'єднання територіальних громад в забезпеченні прав людини реалізується в організації створення сприятливих умов для реалізації прав жителів громад, в процесі їх охорони і захисту та під час проведення заходів по відновленню порушених прав і свобод. Методична форма державної підтримки добровільного об'єднання територіальних громад в забезпеченні прав людини має бути спрямована на нормативно-правове удосконалення компетенції центральних органів виконавчої влади. Фінансова форма державної підтримки добровільного об'єднання територіальних громад в забезпеченні прав людини має бути спрямована на надання об'єднаній територіальній громаді коштів у вигляді субвенцій на формування відповідної інфраструктури згідно з планом соціально-економічного розвитку територіальної громади. Функцій об'єднаних територіальних громад здійснюються самими громадами та через створені ними органи і посадових осіб. Держава, в особі її органів (КМ України, РМ АРК, ОДА)

може визнати об'єднану територіальну громаду спроможною, за умови її утворення в порядку, визначеному законом та надавати державну підтримку при забезпеченні законодавчо закріплених прав і свобод. Об'єднані територіальні громади їх органи і посадові та службові особи при забезпеченні прав і свобод жителів територіальних громад на регіональному і місцевому рівнях створюють сприятливі умови щодо реалізації названих прав. З метою недопущення порушень прав і свобод, державні органи у вигляді працівників поліції та інших правоохоронних структур організують охорону названих прав. У разі порушення названих прав і свобод відповідні структури здійснюють їх захист шляхом припинення протиправних дій, затримання правопорушників та притягнення їх до юридичної відповідальності. Судові, правоохоронні і правозахисні організації приймають участь у поновленні порушених прав жителів територіальних громад і відшкодуванні спричинених їм матеріальних і моральних збитків³³⁸. Нормативно-правове регулювання форм державної підтримки місцевого самоврядування при забезпеченні прав і свобод жителів територіальних громад здійснюється нормами Конституції і законів України.

При забезпеченні реалізації проблем реформування територіальних громад, органів і посадових осіб в аспекті їх реалізації муніципальної публічної влади, на наш погляд, слід зупинитися на формулювання і характеристиці окремих елементів змісту забезпечення деяких прав і свобод при здійсненні названої державної підтримки. Це зміцнення матеріально-фінансової бази об'єднаних територіальних громад, виявлення і удосконалення проблемних питань бюджетної децентралізації, зміцнення фінансового ресурсу територіальних громад, формування законодавчого забезпечення реформування земельних відносин, управління комунальною власністю, забезпечення прав і свобод жителів територіальних громад, удосконалення кадрової політики на місцевому рівні тощо. Ключовими питаннями подальшої реалізації об'єднання територіальних громад мають стати: 1) розгляд реформ не лише в контексті удосконалення місцевого самоврядування, а й як етап формування базового

---

³³⁸ Олійник А.Ю. Конституційне право України та зарубіжних країн : підручник / А.Ю. Олійник, М.І. Кагадій ; за заг. ред. проф. А.Ю. Олійника. К.: КНУТД; Дніпро: ДДУВС, 2018. 436 с.

рівня нового адміністративно-територіального устрою держави; 2) забезпечення синхронізації з реформуванням галузей соціальної сфери і конституційних прав і свобод людини та громадянина³³⁹.

Задля забезпечення системою місцевим самоврядуванням окремих груп конституційних прав і свобод людини і громадянина законодавство компетенцію муніципальної влади поділяє на власні і делеговані повноваження. Серед таких повноважень виділяють права і обов'язки місцевої публічної влади у сфері: а) соціально-економічного і культурного розвитку; б) бюджету, фінансів і цін; в) управління комунальною власністю; г) житлово-комунального господарства, побутового, торговельного обслуговування, громадського харчування, транспорту і зв'язку; г) освіти, охорони здоров'я, культури, молодіжної політики, фізкультури і спорту; д) регулювання земельних відносин та охорони навколишнього природного середовища; е) соціального захисту населення; є) зовнішньоекономічної діяльності; ж) оборонної роботи; з) адміністративно-територіального устрою; и) реєстрації місця проживання фізичних осіб; і) надання безоплатної первинної правової допомоги та інші.

Державна підтримка здійснюється щодо забезпечення системою місцевого самоврядування безпосередньо можливостей жителів територіальних громад реалізувати права і свободи: 1) громадянські на: а) життя; б) честь і гідність; в) свободу і особисту недоторканність; г) недоторканність житла, особистого життя; г) свободи пересування, думки і слова, совісті; 2) політичні на: а) свободу об'єднання у політичні партії та громадські організації; б) участь в управлінні державними справами, у всеукраїнському та місцевих референдумах, вільно обирати і бути обраними до органів державної влади та органів місцевого самоврядування, доступу до державної служби, до служби в органах місцевого самоврядування; в) можливість збиратися мирно, без зброї і проводити збори, мітинги, походи і демонстрації; г) індивідуальні чи колективні звернення; 3) економічні : а) володіти, користуватися і розпоряджатися своєю власністю, результатами своєї інтелектуальної, творчої діяльності; б) користуватися

---

³³⁹ Територіальна громада як базова ланка адміністративно-територіального устрою України: проблеми та перспективи реформування. К.: НІСД, 2016. 61 с.

об'єктами права державної та комунальної власності відповідно до закону; в) здійснювати підприємницьку діяльність, яка не заборонена законом; г) на працю, відпочинок і страйк; 4) соціальні: а) соціальний захист, житло; б) достатній життєвий рівень для себе і своєї сім'ї, що включає достатнє харчування, одяг, житло; в) охорону здоров'я, медичну допомогу та медичне страхування; г) безпечне для життя і здоров'я довкілля; г) державну охорону шлюбу, сім'ї, дитинства, материнства, батьківства; 5) культурні: а) освіту; б) свободу творчості; в) захист інтелектуальної власності, авторських прав, моральних і матеріальних інтересів; г) забезпечення державою збереження історичних пам'яток та інших об'єктів, що становлять культурну цінність, вжиття державних заходів для повернення в Україну культурних цінностей народу, які знаходяться за її межами³⁴⁰.

Отже, діюче законодавство України закріплює форми державної підтримки щодо забезпечення системою місцевого самоврядування безпосередньо шляхом здійснення власних і делегованих повноважень щодо можливостей жителів територіальних громад реалізувати конституційні права і свободи.

Підводячи підсумок щодо поняття форм державної підтримки добровільного об'єднання територіальних громад в забезпеченні прав людини пропонуємо такі висновки і рекомендації. Форми державної підтримки добровільного об'єднання територіальних громад в забезпеченні прав людини слід розглядати як нормативно урегульований комплекс інформаційно-просвітницьких, організаційних, методичних та фінансових заходів діяльності, що здійснюються державою щодо реалізації функцій та повноважень об'єднаних територіальних громад, їх органів і посадових осіб по створенню сприятливих умов для реалізації жителями територіальних громад прав і свобод, їх охорони і захисту від правопорушень і правопорушників, а також участі при поновленні порушених прав і свобод.

---

³⁴⁰ Конституцій України : Закон України від 28 червня 1996 р. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141. Поточна редакція від 01.01.2020 р.

Ознаками форм державної підтримки добровільного об'єднання територіальних громад в забезпеченні прав людини і громадянина в Україні є: а) комплекс інформаційно-просвітницьких, організаційних, методичних та фінансових заходів; б) здійснення державної політики щодо реалізації функцій об'єднаних територіальних громад; в) створення умов, охорона, захист та поновлення прав жителів територіальних громад; г) нормативно-правове регулювання форм державної підтримки.

Забезпечення реалізації об'єднаними територіальними громадами та їх органами і посадовими особами громадянських (особистих), політичних, економічних, соціальних, культурних прав і свобод здійснюється у різних формах державної підтримки серед яких: а) інформаційно-просвітницька; б) організаційна та методична; в) фінансова тощо.

2. Інформаційно-просвітницька державна підтримка добровільного об'єднання територіальних громад в забезпеченні прав людини.

Інформаційна та просвітницька підтримка добровільних об'єднань територіальних громад, їх органів і посадових осіб в забезпеченні прав людини здійснюється державою і має важливе значення для організації публічної влади на місцях. Метою дослідження підрозділу є інформаційно-просвітницька державна підтримка добровільно об'єднаних територіальних громад в забезпеченні прав жителів названих громад. Для досягнення поставленої мети слід вирішити такі завдання: а) проаналізувати наукові, навчальні, емпіричні та нормативно-правові джерела інформаційно-просвітницької державної підтримки системи місцевого самоврядування; б) сформулювати ознаки та визначення форми інформаційно-просвітницької державної підтримки системи місцевого самоврядування; в) запропонувати висновки і рекомендації по підрозділу.

Серед наукових праць авторів по проблемі слід зосередити увагу на дисертаційних та монографічних дослідженнях, наукових статтях та доповідях. Так, О. Кохановська в своєму докторському дисертаційному дослідженні цивільно-правових проблем інформаційних відносин в Україні проводить

комплексний аналіз теоретичних і практичних цивільно-правових проблем інформаційних відносин. Серед них: а) поняття та цивільно-правового регулювання інформаційних відносин; б) цивільно-правових проблем реалізації та захисту інформаційних прав та розробку обґрунтованих пропозицій і рекомендацій щодо вдосконалення і ефективного застосування норм цивільного законодавства у сфері інформаційних відносин. У висновках за результатами здійсненого дослідження О. Кохановська викладає важливі наукові і практичні висновки і рекомендації щодо результатів, отриманих в дисертації. Вона наводить узагальнення і нові пропозиції щодо вирішення низки теоретичних цивільно-правових проблем інформаційних відносин, їх цивільно-правового регулювання, цивільно-правового захисту інформаційних прав, пропозиції, спрямовані на вдосконалення цивільного та інформаційного законодавства і практики його реалізації, дотримання і застосування учасниками інформаційних цивільних правовідносин та судовими органами законодавства щодо забезпечення інформації в цілому в країні і на місцях зокрема³⁴¹.

У докторському дослідженні В. Цимбалюк аналізує кодифікацію інформаційного законодавства України розкриває концептуальні, методологічні, доктринальні положення кодифікації інформаційного законодавства України для створення проекту Кодексу України про інформацію. Пропонується авторська структуризація інститутів інформаційного права з екстраполяцією на структуру міжнародного права щодо інформації (міжнародного інформаційного права). У ході дослідження теоретично обґрунтовується концепція структуризації інститутів інформаційного права у трьох частинах: загальній, особливій та спеціальній. При цьому особлива частина інформаційного права інституціоналізується за суб'єктною ознакою прав (права та зобов'язання людини, громадських утворень, суспільства, держави, суб'єктів міжнародного права), а спеціальна – за об'єктною ознакою – видами та напрямками інформаційної

---

³⁴¹ Кохановська О.В. Цивільно-правові проблеми інформаційних відносин в Україні: автореферат дис. ... д-ра юрид. наук. Спеціальність 12.00.03 – цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право. Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, 2006. 40 с.

діяльності в суспільстві (мас-медіа право, телекомунікаційне право, інформатизаційне право (право інформатики), право інформаційної безпеки)³⁴².

А в своїй монографія «Інформаційне право: концептуальні положення до кодифікації інформаційного законодавства» В. Цимбалюк підкреслює, що систематизація законодавства у формі кодифікації передбачає зовнішню обробку сукупності існуючого нормативного матеріалу. На науковому рівні: а) переглядаються і виключаються застарілі правові норми; б) вносяться певні виправлення і усуваються протиріччя; в) заповнюються прогалини у правовому регулюванні; г) створюються нові правові формули і конструкції, які враховують перспективи розвитку відносин в інформаційній сфері. Кодифікація передбачає і можливість оцінити необхідність напрямів державно-правового регулювання, що надає законодавству нової якості та сприяє підвищенню його ефективності³⁴³.

О. Золотар в своїй докторській дисертації «Правові основи інформаційної безпеки людини» пропонує під інформаційними правами і свободами людини і громадянина розуміти комплекс прав, похідних від свободи інформації, як фундаментального права людини та відносить: 1) інформаційні права, що пов'язані з особою (особистістю) людини; 2) право власності на інформацію; 3) право на доступ до інформації; 4) свободу поширення інформації будь-яким законним способом; 5) право на безпечне інформаційне середовище. Вона довела, що інформаційна безпека є складовим компонентом загальної проблеми інформаційного забезпечення людини і громадянина в центрі і на місцях та спрямована на реалізацію прав, свобод і законних інтересів людини в кожній сфері його життєдіяльності³⁴⁴.

І. Кушнір в дисертаційному дослідженні «Конституційне право фізичної особи на доступ до публічної інформації та його забезпечення Уповноваженим

---

³⁴² Цимбалюк В. С. Кодифікація інформаційного законодавства України : автореф. дис. ... доктора юрид. наук : спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / В. С. Цимбалюк. Х., 2013. 38 с.

³⁴³ Цимбалюк В. С. Інформаційне право: концептуальні положення до кодифікації інформаційного законодавства : [монографія]. К. : Освіта України, 2011. 426 с.

³⁴⁴ Золотар О. О. Правові основи інформаційної безпеки людини. Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право». Науково-дослідний інститут інформатики і права Національної академії правових наук України. Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого. Київ, Харків, 2018. 479 с.

Верховної Ради України з прав людини» зосередила увагу на праві доступу до публічної інформації. Конституційне право фізичної особи на доступ до публічної інформації вона визначає як закріплену нормами міжнародного права, конституції та законів України можливість фізичної особи отримувати будь-які відомості та/або дані, які можуть бути збережені на матеріальних носіях або відображені в електронному вигляді від розпорядників, що володіють чи зобов'язані володіти нею відповідно до законодавства України. Організаційними гарантіями, на її думку, є діяльність Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, Президента України, Кабінету Міністрів України, центральних і місцевих органів виконавчої влади, органів і посадових осіб місцевого самоврядування³⁴⁵.

Т. Перун в дисертаційному дослідженні «Адміністративно-правовий механізм забезпечення інформаційної безпеки в Україні» робить висновок про те, що державне управління в сфері забезпечення інформаційної безпеки полягає у створенні умов для гармонійного розвитку національної інформаційної інфраструктури, для реалізації конституційних прав і свобод людини та громадянина, законних інтересів особи, суспільства та держави у національному інформаційному просторі, у отриманні інформації та користування нею фізичними та юридичними особами з метою забезпечення непорушності конституційного ладу, суверенітету та територіальної цілісності України, політичної, економічної та соціальної стабільності, в забезпеченні законності та правопорядку, розвитку рівноправного та взаємовигідного міжнародного співробітництва³⁴⁶.

Л. Капінус дослідила загальний характер права на доступ до інформації як елемент правового статусу людини та громадянина. У складі права на доступ до інформації вона виділяє такі елементи, як право: 1) доступу до документів та

---

³⁴⁵ Кушнір І.В. Конституційне право фізичної особи на доступ до публічної інформації та його забезпечення Уповноваженим Верховної Ради України з прав людини. Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. К.: НАВС, 2018. 20 с.

³⁴⁶ Перун Т. С. Адміністративно-правовий механізм забезпечення інформаційної безпеки в Україні. Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право». Національний університет «Львівська політехніка», Львів, 2019. 268 с.

інших матеріалів, інформаційних ресурсів, інформаційних систем; 2) на звернення за інформацією до певних суб'єктів; 3) отримувати інформацію від конкретних суб'єктів; 4) фіксувати інформацію, у тому числі за допомогою технічних засобів; 5) на відтворення інформації (отриманої у незаборонений законом спосіб); 6) на доведення інформації до конкретних суб'єктів через її опублікування, а також поширення через мережі обміну даними (зокрема Інтернет), передачу через засоби масової інформації в режимі повідомлень; 7) на отримання консультації з питань доступу до інформації³⁴⁷.

А. Письменицький наголошує на недостатньо дослідженими в Україні проблеми інформаційної свободи, інформаційної безпеки та інформаційно-правової культури. Класична правова освіта значно відстає від новітніх соціальних відносин і зростає потреба в інформаційно-правовій культурі в площині професійної юридичної освіти і юридичної практики. Є потреба в подальшій організації навчального курсу «Інформаційне право» і достатньо актуальним процес удосконалення підготовки сучасних фахівців у сфері інформаційного права та правової освіти³⁴⁸.

Серед навчальних джерел інформаційно-просвітницької діяльності щодо державної підтримки системи місцевого самоврядування в забезпеченні прав і свобод є підручники А. Марущака³⁴⁹ та посібники Т. Костецької³⁵⁰.

До емпіричних джерел інформаційно-просвітницької діяльності слід назвати : 1) опитування представників кафедр адміністративного та інформаційного права вищих навчальних юридичних закладів (Львівський національний університет імені Івана Франка, Інститут права і психології Національного університету «Львівська політехніка», Львівський державний університет внутрішніх справ, Ужгородський національний університет); 2)

---

³⁴⁷ Капінус Л. Право на доступ до інформації як елемент правового статусу людини та громадянина. Підприємництво, господарство і право. 2014. № 1. С. 53-56.

³⁴⁸ Письменицький А.А. Інформаційна свобода та інформаційна безпека України без інформаційно-правової культури. Юстиція, свобода і безпека як сфери європейської інтеграції України: матеріали “круглого столу” (м. Харків, 3 березня 2014 р.) / за ред. В.О. Серьогіна. Харків: Рейтинг, 2014. С. 85-88.

³⁴⁹ Марущак А.І. Інформаційне право України : підручник. К.: Дакор, 2011. 456 с.

³⁵⁰ Костецька Т.А. Інформаційне право України : навч. посіб. К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2009. 170 с.

узагальнення опитування за темою «Адміністративно-правовий механізм забезпечення інформаційної безпеки в Україні»³⁵¹.

Нормативно-правовими джерелами інформаційно-просвітницької державної підтримки системи місцевого самоврядування в забезпеченні прав людини є : 1) міжнародні документи, серед яких Декларація Комітету міністрів Ради Європи від 29 квітня 1982 р. «Про свободу вираження поглядів та інформації»³⁵²; 2) Конституція України від 28 червня 1996 р.³⁵³; 3) закони України: а) Про інформацію від 2 жовтня 1992 р.³⁵⁴; б) Про доступ до публічної інформації від 13 січня 2011 р.³⁵⁵; в) Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні від 16 листопада 1992 р.³⁵⁶; в) Про порядок висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування в Україні засобами масової інформації від 23 вересня 1997 р.³⁵⁷; г) Про Суспільне телебачення і радіомовлення України від 17 квітня 2014 р.³⁵⁸; 3) указ Президента України від 05 травня 2011 р. «Питання забезпечення органами виконавчої влади доступу до публічної інформації»³⁵⁹; 4) постанови Кабінету Міністрів України: а) Питання системи обліку публічної інформації від 21 листопада 2011 р.³⁶⁰; б) Питання виконання Закону України "Про доступ до публічної інформації" в

---

³⁵¹ Перун Т. С. Адміністративно-правовий механізм забезпечення інформаційної безпеки в Україні. Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право». Національний університет «Львівська політехніка», Львів, 2019. 268 с.

³⁵² Про свободу вираження поглядів та інформації: Декларація Комітету міністрів Ради Європи від 29 квітня 1982 р.: [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_885

³⁵³ Конституції України : Закон України від 28 червня 1996 р. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141. Поточна редакція від 01.01.2020 р.

³⁵⁴ Про інформацію: Закон України від 2 жовтня 1992 р. Відомості Верховної Ради України. 1992. № 48. Ст. 650. Поточна редакція від 01.01.2022 р.

³⁵⁵ Про доступ до публічної інформації: Закон України від 13 січня 2011 р. Відомості Верховної Ради України. 2011. № 32. Ст. 314. Поточна редакція від 19.02.2022 р.

³⁵⁶ Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні: Закон України від 16 листопада 1992 р. Відомості Верховної Ради України. 1993. № 1. Ст. 1. Поточна редакція від 16.01.2022 р.

³⁵⁷ Про порядок висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування в Україні засобами масової інформації: Закон України від 23 вересня 1997 р. Відомості Верховної Ради України. 1997. № 49. Ст. 299. Поточна редакція від 16.07. 2019 р.

³⁵⁸ Про Суспільне телебачення і радіомовлення України: Закон України від 17 квітня 2014 р. Відомості Верховної Ради України. 2014. № 27. Ст. 904. Поточна редакція від 12.02.2021 р.

³⁵⁹ Питання забезпечення органами виконавчої влади доступу до публічної інформації: Указ Президент України від 05 травня 2011 р. 2011. № 547/2011. Поточна редакція 05.05.2011 р.

³⁶⁰ Питання системи обліку публічної інформації: Постанова Кабінету Міністрів України від 21 листопада 2011 р. 2011. № 1277.

Секретаріаті Кабінету Міністрів України, центральних та місцевих органах виконавчої влади від 25 травня 2011 р.³⁶¹; в) Про порядок оприлюднення у мережі Інтернет інформації про діяльність органів виконавчої влади від 4 січня 2002 р.³⁶²; 5) накази міністерств України: а) Питання виконання Закону України «Про доступ до публічної інформації» в Міністерстві юстиції від 08 червня 2011 р.³⁶³; б) Про систему обліку публічної інформації в Міністерстві юстиції України та його територіальних органах від 28 травня 2014 р.³⁶⁴; в) Питання виконання Закону України «Про доступ до публічної інформації» в Міністерстві закордонних справ України 06 квітня 2012 р.³⁶⁵ та ін. Пропонуємо прийняти Закон України «Про забезпечення інформаційних прав людини і громадянина в системі місцевого самоврядування».

Отже, інформаційно-просвітницька державна підтримка системи місцевого самоврядування щодо забезпечення прав і свобод жителів об'єднаних територіальних громад досліджується авторами-юристами в кандидатських і докторських дисертаціях, в монографіях, наукових статтях, доповідях та повідомленнях, підручниках та посібниках, а також регулюється нормами міжнародного права і Українського законодавства та в узагальненій практиці.

Проведене дослідження наукових, навчальних, емпіричних та нормативно-правових джерел дає можливість сформулювати ознаки та дати визначення форми інформаційно-просвітницької державної підтримки системи місцевого самоврядування по забезпеченню прав людини. Ознаками названої інформаційно-просвітницької державної підтримки є: а) діяльність вищих, центральних і місцевих органів публічної влади; б) законодавче урегулювання діяльності органів і посадових осіб на регіональному і місцевому рівнях; в)

---

³⁶¹ Питання виконання Закону України "Про доступ до публічної інформації" в Секретаріаті Кабінету Міністрів України, центральних та місцевих органах виконавчої влади: Постанова Кабінету Міністрів України від 25 травня 2011р. 2011. № 583.

³⁶² Про порядок оприлюднення у мережі Інтернет інформації про діяльність органів виконавчої влади: Постанова Кабінету Міністрів України від 4 січня 2002 р. 2002. № 3. Поточна редакція від 01.01. 2014 р.

³⁶³ Питання виконання Закону України «Про доступ до публічної інформації» в Міністерстві юстиції»: Наказ Міністерства юстиції України від 08.06.2011 р. 2011. № 1522/5.

³⁶⁴ Про систему обліку публічної інформації в Міністерстві юстиції України та його територіальних органах: Наказ Міністерства юстиції України від 28 травня 2014 р. 2014. № 846/5.

³⁶⁵ Питання виконання Закону України «Про доступ до публічної інформації» в Міністерстві закордонних справ України: Наказ МЗС України від 06 квітня 2012 р. 2012. № 101. Поточна редакція від 06.04.2012 р.

утворення сприятливих умов доступу до публічної інформації; г) охорона і захист інформаційних прав і свобод жителів територіальних громад; г) сприяння органів і посадових осіб публічної влади на місцях по відновленню порушених інформаційних прав та відшкодуванню спричинених збитків.

Як висновок, форма інформаційно-просвітницької державної підтримки системи місцевого самоврядування по забезпеченню прав жителів об'єднаних територіальних громад – це законодавчо урегульована діяльності органів і посадових осіб на регіональному і місцевому рівнях щодо утворення сприятливих умов доступу до публічної інформації жителів територіальних громад, її охорони і захисту від правопорушень та сприяння органів публічної влади по відновленню порушених інформаційних прав та відшкодуванню спричинених збитків.

В якості рекомендації прийняти Закон України «Про забезпечення інформаційних прав людини і громадянина в системі місцевого самоврядування».

3. Організаційна та методична державна підтримка добровільного об'єднання територіальних громад в забезпеченні прав людини.

Одною з форм державної підтримки добровільного об'єднання територіальних громад в забезпеченні прав людини є організаційна та методична підтримка, що є метою дослідження в підрозділі. Для вирішення поставленої мети слід вирішити такі завдання: а) проаналізувати наукові, навчальні, емпіричні та нормативно-правові джерела по темі дослідження; б) сформулювати ознаки та визначення організаційної та методичної державної підтримки щодо добровільного об'єднання територіальних громад в забезпеченні прав жителів названих громад; в) запропонувати висновки і рекомендації по темі дослідження.

Серед наукових праць щодо організаційної та методичної форми державної підтримки добровільного об'єднання територіальних громад в забезпеченні прав людини розглянемо дисертаційне дослідження В. Грбової «Система місцевого самоврядування в Україні: проблеми теорії і практики» де

розглянуто поняття територіальної громади як первинної суб'єктивної основи системи місцевого самоврядування, що складається з громадян України, іноземців, осіб без громадянства, біженців які об'єднані єдністю території, інтересами, правами і обов'язками в політичній, соціально-економічній та культурній сферах життя для вирішення питання місцевого значення. До основних ознак, що характеризують правову природу територіальних громад В. Грובה відносить: 1) об'єднання людей, пов'язаних спільною територією проживання в межах однієї адміністративно-територіальної одиниці (село, селище, місто); 2) наявність внутрішніх соціальних зв'язків; 3) спільність інтересів у вирішенні питань місцевого значення; 4) самоврядність територіальних громад; 5) автономність існування; 6) відносна децентралізація органів, уповноважених вирішувати питання місцевого значення; 7) спільність комунальної власності; 8) наявність самобутніх традицій територіальних громад³⁶⁶.

М. Гайдар, досліджуючи принципи місцевого самоврядування в аспекті процесу об'єднання територіальних громад в Україні, підкреслює, що нині держава всебічно підтримує процес об'єднання територіальних громад і приєднання до ОТГ на основі добровільності, надаючи фінансову підтримку (субвенції на формування інфраструктури ОТГ), організаційну підтримку, здійснюючи інформаційно-просвітницьке сприяння, наприклад, представники структурних підрозділів обласних державних адміністрацій можуть інформувати представників ОТГ про здійснення повноважень у сфері житлово-комунального господарства, освіти, надання адміністративних і комунальних послуг, можливості використовувати різні форми державної підтримки³⁶⁷.

О. Фролов, досліджуючи поняття і зміст принципу державної підтримки та гарантії місцевого самоврядування в Україні робить висновок, що державна підтримка та гарантування розвитку місцевого самоврядування на сучасному

---

³⁶⁶ Грובה В.П. Система місцевого самоврядування в Україні: проблеми теорії і практики. Автореферат дис. докт. юрид. наук. Спеціальність 12-00-02 – конституційне право; муніципальне право. Харківський національний університет внутрішніх справ. Х., 2013. 40 с.

³⁶⁷ Гайдар М. Є. Принципи місцевого самоврядування в аспекті процесу об'єднання територіальних громад в Україні. Прикарпатський юридичний вісник. 2019. Випуск 4(29). Том 2. С. 8-13.

етапі передбачає створення цілого комплексу необхідних правових, соціальних, організаційних, матеріально-фінансових умов для становлення повноцінного, дієвого та ефективно діючого місцевого самоврядування та здійснення послідовної, виваженої і системної державної політики щодо сприяння розбудові муніципальної влади. Водночас дослідження цього питання дозволяє зробити висновок про незабезпеченість повної і всебічної реалізації конституційно-правових гарантій місцевого самоврядування, непослідовність вітчизняної політики щодо забезпечення відповідності організації місцевої влади міжнародним стандартам муніципальної демократії, неефективність процедур взаємодії органів місцевого самоврядування з органами державної влади, що актуалізує питання подальших науково обґрунтованих розробок в аспекті створення цілісної концепції реформування муніципальної влади на засадах сучасної конституційно-правової ідеології та світового досвіду організації і функціонування місцевого самоврядування. Щодо організаційної державної підтримки територіальних громад О. Фролов вважає, що створюючи умови для самостійного здійснення органами місцевого самоврядування своїх функцій та повноважень, законодавець встановив приписи щодо заборони органам виконавчої влади та їх посадовим особам втручатися в законну діяльність органів та посадових осіб місцевого самоврядування, а також вирішувати питання, віднесені Конституцією та законами України до повноважень органів та посадових осіб місцевого самоврядування, крім випадків виконання делегованих їм радами повноважень та в інших випадках, передбачених законом (ст. 71 Закону «Про місцеве самоврядування в Україні»)³⁶⁸.

У аналітичному звіті Н. Балдич, Н. Гнидюк, Ц. Трутковськи державним службам рекомендують: 1. Розробити: а) методичні рекомендації з визначення навчальних потреб посадових осіб місцевого самоврядування та депутатів місцевих рад; б) типові положення про навчання посадових осіб місцевого самоврядування та депутатів місцевої ради; в) зміни до нормативно-правових актів щодо закріплення обов'язку політичних партій витратити кошти, що

---

³⁶⁸ Фролов О.О. Поняття і зміст принципу державної підтримки та гарантії місцевого самоврядування в Україні. Державне будівництво та місцеве самоврядування. 2009. Випуск 18. С. 166-174.

отримуються ними з державного бюджету, на фінансування навчання депутатів місцевих рад, обраних від цих партій; г) концептуальні засади професійного навчання посадових осіб місцевого самоврядування та депутатів місцевих рад, які будуть не лише визначати перелік навчальних заходів, необхідних для підтримки щоденної діяльності територіальних громад, але, що набагато важливіше, – міститимуть основні напрями зміцнення спроможності органів місцевого самоврядування з метою підвищення їх ефективності в майбутньому.

2. Провести комунікаційні/навчальні заходи з представниками служб персоналу органів місцевого самоврядування та асоціацій місцевого самоврядування щодо застосування цих методичних рекомендацій. 3. Сформувати та постійно оновлювати реєстр: а) навчальних інституцій, які надають/пропонують освітні послуги для органів місцевого самоврядування; б) тренерів/викладачів в розрізі тематики навчання. 4. Визначити критерії, за якими певна навчальна інституція та тренер/викладач можуть бути включені в цей реєстр. 5. Розмістити реєстр в публічному доступі³⁶⁹.

Отже, організаційна та методична державна підтримка діяльності системи місцевого самоврядування і об'єднаних територіальних громад при забезпеченні прав жителів названих громад досліджується авторами-юристами в дисертаціях, монографіях, наукових звітах, статтях, доповідях і повідомленнях.

Відповідно до навчального посібника щодо організації роботи по зверненню громадян названа можливість є одним з конституційних прав громадян України. Це їх можливість направляти індивідуальні чи колективні письмові звернення або особисто звертатися до органів державної влади, органів місцевого самоврядування та посадових і службових осіб цих органів. Органи і посадові особи зобов'язані розглянути звернення і дати обґрунтовану відповідь у встановлений законом строк. Забезпечення всебічного розгляду звернень громадян, порушених у них проблем, оперативне їх вирішення,

---

³⁶⁹ Дослідження навчальних потреб представників органів місцевого самоврядування України: Аналітичний звіт / Наталія Балдич, Наталія Гнидюк, Цезарій Трутковськи. К.: Програма Ради Європи «Децентралізація і реформа місцевого самоврядування в Україні», 2019.
https://nads.gov.ua/storage/app/sites/5/DIYALNIST/PROFF%20NAVCHANJA/PIDVISCH%20KVALIFIKACII/analii_chnii-zvit-tna-ukraine-2018-2019-final-report-ukr-f-1.pdf

задоволення законних прав та інтересів громадян на сучасному етапі є одним з пріоритетних завдань органів державної влади та органів місцевого самоврядування, відповідальним обов'язком їх посадових і службових осіб, фактором забезпечення суспільно-політичної та економічної стабільності. Мета методичних рекомендацій є потреба допомогти керівникам та іншим посадовим особам органів державної влади, місцевого самоврядування, установ, організацій, об'єднань громадян, на яких покладені обов'язки по роботі зі зверненнями громадян, більш чітко організовувати роботу зі зверненнями громадян відповідно до вимог законодавства України³⁷⁰.

В сучасних умовах реформування муніципальної публічної влади здійснюється через децентралізацію. Розрізняють три типи децентралізації: політична, адміністративна і фінансова та три основні її форми: деконцентрація, деволюція і делегування. Адміністративна децентралізація є переміщення повноважень від центральних урядових посадових осіб у столиці до тих, хто працює в областях (регіонах), провінціях чи районах, а також це може супроводжуватись організацією сильного галузевого управління або наділення відповідними ресурсами і повноваженнями місцевих влад під наглядом центральних державних органів. Існує два шляхи здійснення адміністративної децентралізації: через такі форми як деконцентрацію і делегування. Делегування передбачає передачу важливої частини державних повноважень до виключної компетенції місцевих органів самоврядування³⁷¹.

Отже, організаційна та методична державна підтримка щодо добровільного об'єднання територіальних громад в забезпеченні прав їх жителів досліджена в підручниках та посібниках як навчальних джерел.

Серед емпіричних джерел щодо організаційної та методичної державної підтримки добровільного об'єднання територіальних громад в забезпеченні прав громадян можна привести деякі приклади. Так, даються пропозиції щодо аналізу

---

³⁷⁰ Методичні рекомендації по роботі зі зверненнями громадян для керівників та інших посадових осіб органів державної влади, органів місцевого самоврядування, установ, організацій, об'єднань громадян / Лебідь Наталія Вікторівна. Суми, 2019. 23 с.

³⁷¹ Лелеченко А.П., Васильєва О.І., Куйбіда В.С., Ткачук А.Ф. Місьцеве самоврядування в умовах децентралізації повноважень: навч. посіб. / [А. П. Лелеченко, О.І.Васильєва, В.С. Куйбіда, А.Ф. Ткачук]. К. : Інститут громадянського суспільства, 2017. 110 с.

та узагальнення звернень громадян. Статистична обробка та розшифровка отриманих даних є завершальним етапом аналізу звернень. Отримана інформація повинна характеризувати: а) стан надходження листів і усних звернень громадян, (кількісна характеристика); б) рівень надходження (кількість звернень у розрахунку на чисельність населення даної адміністративно-територіальної одиниці, як правило кількість звернень на 10 тисяч населення); в) структуру (групування звернень за різними якісними або кількісними показниками); г) динаміку (кількість звернень за конкретний проміжок часу) тощо. Аналіз такої інформації дозволяє робити висновки про причини й умови, підказує шляхи усунення порушень, помилок, недоліків, вносити пропозиції щодо поліпшення ситуації, правового реагування та ін. Відомості про стан розгляду звернень узагальнюються щокварталу, за півріччя та рік. Оприлюднюються у засобах масової інформації та на офіційних веб-сайтах відповідних органів. Піврічні і річні аналізи повинні розглядатись на засіданнях колегії райдержадміністрацій, виконкомів, а рішення надсилатись у відділи, управління та відповідним посадовим особам для реагування³⁷².

Нормативно-правову базу участі громадськості у вирішенні питань місцевого значення складають міжнародні акти, обов'язковість яких в Україні визначена законодавчо, норми Конституції та законів України, інших актів законодавства та локальні нормативно-правові акти (НПА), прийняті на рівні місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування (МСВ). До таких НПА відносять: 1. Міжнародні акти, що регламентують питання місцевої демократії в Україні: 1) Європейська хартія місцевого самоврядування, яку Україна ратифікувала 15 липня 1997 р.; 2) Додатковий протокол до «Європейської хартії місцевого самоврядування» документ Ради Європи від 16 листопада 2009 р.; 3) Європейська рамкова конвенція про транскордонне співробітництво між територіальними общинами або властями, ратифіковану Україною 14 липня 1993 р.; 4) Рекомендації Комітету міністрів держав – членів

---

³⁷² Методичні рекомендації по роботі зі зверненнями громадян для керівників та інших посадових осіб органів державної влади, органів місцевого самоврядування, установ, організацій, об'єднань громадян / Лебідь Наталія Вікторівна. Суми, 2019. 23 с.

Ради Європи «Про правовий статус неурядових організацій в Європі 2007 р. та ін. 2. Норми Конституції і законів України: 1) Конституція України 1996 р.; 2) закони України: а) Про засади внутрішньої і зовнішньої політики від 1 липня 2010 р.; б) Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності від 11 вересня 2003 р.; в) Про місцеве самоврядування в Україні від 21 травня 1997 р. г) Про місцеві державні адміністрації від 9 квітня 1999 р.; г) Про місцеві вибори від 14 липня 2015 р.; д) Про добровільне об'єднання територіальних громад від 5 лютого 2015 р. та ін.³⁷³. Пропонуємо ст. 2. ч. 1, п. 1 Закону України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» від 5 лютого 2015 р. таким чином: «верховенства права, конституційності та законності».

Отже, міжнародні і національні нормативно-правові акти регулюють питання організації та методичної державної підтримки щодо добровільного об'єднання територіальних громад в забезпеченні прав людини.

Результати досліджених джерел дають можливість сформулювати ознаки та визначення організаційної та методичної державної підтримки щодо добровільного об'єднання територіальних громад в забезпеченні прав жителів названих громад. Серед названих ознак: 1) регулювання організаційної та методичної державної підтримки щодо добровільного об'єднання територіальних громад в забезпеченні прав жителів названих громад; 2) типи і форми названої організаційної та методичної державної підтримки; 3) створення сприятливих умов, охорона, захист організаційних форм і методів забезпечення прав людини щодо добровільного об'єднання територіальних громад; 4) правотворча та правореалізаційна діяльність органів і посадових осіб місцевого самоврядування щодо забезпечення прав людини жителям об'єднаних територіальних громад.

Підводячи підсумок по підрозділу пропонуємо висновки і рекомендації. Організаційна та методична державна підтримка щодо добровільного об'єднання

---

³⁷³ Організація роботи регіональних ресурсних центрів з розвитку місцевої демократії. Посібник для небайдужих / Методичні рекомендації / А.С. Крупник. Одеса: ВГО «Асоціація сприяння самоорганізації населення», 2016. 212 с.

територіальних громад в забезпеченні прав їх жителів – це урегульована міжнародними та національними правовими нормами організаційна діяльність об'єднаних територіальних громад, їх органів і посадовими осіб по створенню сприятливих умов, охороні і захисту прав жителів таких громад та відновлення їх порушених прав.

Рекомендуємо внести зміни до ст. 2. ч. 1, п. 1 Закону України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» від 5 лютого 2015 р. таким чином: «верховенства права, конституційності та законності».

4. Фінансова державна підтримка добровільного об'єднання територіальних громад в забезпеченні прав людини.

Місцеві бюджети в Україні є фінансовою основою розвитку територіальних громад. В своєму докторському дослідженні Ю. Раделицький підкреслює, що функціонування місцевих бюджетів визначається особливостями розвитку держави і регіонів, рівня централізації повноважень та бюджетних ресурсів, їх розмежуванням між державою та органами місцевого самоврядування в умовах фінансової децентралізації. Ключовою ознакою місцевих бюджетів має бути його самостійність, яка полягає у спроможності органів місцевого самоврядування самостійно складати, затверджувати та виконувати місцеві бюджети в контексті покладених на них функцій і забезпечення розвитку регіонів і територіальних громад. У зв'язку з цим орієнтирами розвитку механізму функціонування місцевих бюджетів визначено: а) зміцнення дохідної бази; б) забезпечення ефективного здійснення видатків для задоволення потреб соціально-економічного розвитку адміністративно-територіального формування; в) удосконалення порядку надання міжбюджетних трансфертів³⁷⁴.

Отже, державна підтримка об'єднаних територіальних громад та їх органів і посадових осіб буде здійснюватися шляхом фінансової допомоги при забезпеченні прав і свобод жителів названих територіальних громад.

---

³⁷⁴ Раделицький Ю.О. Місцеві бюджети в контексті децентралізації в Україні. Автореф. дис. докт. економ. наук. Спеціальність 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит. Львів: Львівського національного університету імені Івана Франка, 2019. 41 с.

В. Дмитренко в роботі на здобуття наукового ступеня «магістр» робить висновок про те, що існують різні напрями розвитку місцевих бюджетів в контексті адміністративно-фінансової децентралізації. На його думку, заслуговують уваги місцеві бюджети як фінансова база функціонування об'єднаних територіальних громад та орієнтири розвитку місцевих бюджетів за основними напрямками: а) нарощення дохідної бази; б) забезпечення ефективного здійснення видатків; в) удосконалення порядку надання міжбюджетних трансфертів. Для їх досягнення обґрунтовано доцільність використання економічних важелів здійснення соціально-економічного розвитку місцевих бюджетів та забезпечення: а) встановлення і адміністрування місцевих податків і зборів в напрямку розширення їх складу та посилення їх фіскальної ролі за рахунок ефективного використання фінансових інструментів; б) ефективного розпорядження майном, яке знаходиться у комунальній власності, що дає можливість отримання доходу від надання майна в оренду або його продажу чи за умови ефективного користування ним та дозволяє отримати додаткові надходження до місцевого бюджету; в) управління та розпорядження земельними ресурсами для забезпечення меж населеного пункту, ефективного використання земельних ділянок та залучення інвесторів на територію громади³⁷⁵.

Отже, удосконалення фінансової бази функціонування об'єднаних територіальних громад та розвиток місцевих бюджетів в умовах децентралізації сприятиме їх діяльності по забезпеченню прав і свобод жителів названих територіальних громад.

І. Сторонянська та А. Пелехатий роблять висновок про те, що досягнення основної мети реформи місцевого самоврядування в Україні полягає у створенні економічно та фінансово спроможних територіальних громад і вимагає здійснення глибоких системних змін у більшості сфер суспільного буття, серед яких і адміністративно-територіальний устрій держави, і державні фінанси, і

---

³⁷⁵ Дмитренко В.О. Наповнення місцевих бюджетів в умовах розширення бюджетних прав органів місцевого самоврядування. Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістра. Спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа та страхування. Одеса, 2020. 112 с

освіта, і охорона здоров'я, і земельні відносини, і судочинство, і забезпечення прав людини та ще багато інших. Це завдання можна віднести до одного з найскладніших для соціально-економічної системи України. Однак на сьогодні це необхідна умова сталого соціально-економічного розвитку територіальних громад і єдиний шлях до побудови громадянського суспільства в Українській незалежній державі³⁷⁶.

О. Красноносова передбачає, що наслідками децентралізації є інтереси громадян, які мешкають на території об'єднаної територіальної громади та обраний ними голова, депутати місцевих рад та виконавчі органи ради громади. Саме вони мають забезпечувати реалізацію наданих законом повноважень в інтересах забезпечення прав і свобод жителів таких громад. На її думку, пріоритетними напрямками перетворення місцевих бюджетів у ефективний інструмент соціально-економічного розвитку міста повинні стати збільшення, розширення та зміцнення фінансової основи місцевого самоврядування за рахунок удосконалення податкового законодавства, ідентифікації нових інструментів залучення грошових коштів та реалізації інноваційно-інвестиційних програм на території міста, застосування новітніх підходів формування видаткової частини місцевих бюджетів та підвищення ефективності процесу децентралізації управління фінансовими ресурсами, що акумульовані в бюджеті. Подальше впровадження децентралізації має забезпечити економічну та соціальну стабільність розвитку, права та свободи жителів об'єднаних громад та сприяти ефективному використанню бюджетних коштів. Проблема перетворення місцевих бюджетів на ефективний інструмент забезпечення соціально-економічного розвитку міської громади може бути вирішена за рахунок зміцнення фінансової основи місцевого самоврядування шляхом концентрації ресурсів на розвитку тих видів економічної діяльності, які здатні дати поштовх до забезпечення всієї економічної системи регіону³⁷⁷.

---

³⁷⁶ Сторонянська І.З. Фінансове забезпечення розвитку територіальних громад у контексті адміністративно-територіальної реформи / І.З. Сторонянська, А.О. Пелехатий. Регіональна економіка. 2014. №3. С. 228-238.

³⁷⁷ Красноносова О.М. Проблеми інфраструктурного забезпечення міських громад в умовах реформи децентралізації влади. Вісник Хмельницького національного університету. 2020. № 4. Том 2. С. 218-223.

М. Барановський, дослідивши фінансову децентралізацію в Україні пропонує деякі висновки. Новостворені об'єднанні територіальні громади різняться між собою за розмірами території та кількістю населення, за відмінностями власних доходів і дотаційністю бюджетів. Фінансово автономними є лише близько 20 % територіальних громад. Високим рівнем дотаційності вирізняються громади західних регіонів України. Механізми фінансової децентралізації потребують подальшого удосконалення. Це стосується необхідності внесення змін до порядку адміністрування податку на доходи фізичних осіб, визначення особливостей стягування податку на нерухомість. Названі питання створення й функціонування об'єднаних територіальних громад та їх ролі в забезпеченні прав власних жителів і надалі знаходяться у колі актуальних суспільно-географічних досліджень³⁷⁸.

Добровільне об'єднання територіальних громад дає можливість новоутвореним органам місцевого самоврядування дістати відповідні повноваження та ресурси, які раніше мали міста обласного значення. Відповідно до Закону України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» від 5 лютого 2015 р. збільшення названих громад здійснювалось шляхом добровільного об'єднання з урахуванням думки громадян та жителів названих громад. Обов'язковим при плануванні створення громад є визначення потенційних ресурсних можливостей громади для економічного та соціального розвитку і можливості забезпечити надання якісних послуг жителям та їх права і свободи. Об'єднані громади здобули повноваження та ресурс, які мають міста обласного значення, зокрема було досягнення зарахування до місцевих бюджетів ОТГ 60% податку на доходи фізичних осіб на власні повноваження. Окрім того, на місцях повністю залишаються надходження від податків: єдиного, на прибуток підприємств і фінансових установ комунальної власності та податку на майно (нерухомість, земля, транспорт). Власні доходи місцевих бюджетів з 2014 по 2019 рік збільшилися на 200 млрд. грн. (з 68,6 млрд. грн. до 267 млрд. грн). Це

---

³⁷⁸ Барановський М.О. Фінансова децентралізація в Україні: особливості становлення. Український географічний журнал. 2017. № 4(100). С. 30-38.

реальний інструмент впливу на досягнення результату та відповідальність за довіру громад³⁷⁹.

А. Руснак та Л. Алещенко дослідивши перспективи формування фінансових ресурсів об'єднаних територіальних громад роблять висновок про те, що врахування чинників підвищення інвестиційної привабливості територій, впровадження запропонованих заходів формування їх привабливого інвестиційного іміджу, визначення основних пріоритетів для залучення інвестицій в громади, сприятиме: а) самодостатності територіальних громад; б) ефективному використанню наявних у них ресурсів; в) зростанню рівня зайнятості населення за місцем проживання; г) інноваційно-інвестиційному спрямуванню розвитку територій; г) оптимальному узгодженню потреб, ресурсів, інноваційних технік та технологій й направленню їх на вирішення пріоритетних проблем ОТГ, що, у результаті, стане в подальшому основою їх сталого розвитку³⁸⁰.

Отже, формування фінансових ресурсів об'єднаних територіальних громад спрямовано на удосконалення забезпечення названими громадами, їх органами і посадовими особами прав і свобод жителів цих територіальних громад.

А. Кузнєцова, А. Пелехатий за результатами проведених досліджень роблять висновок, що сучасні інвестори мають в арсеналі широкий спектр інструментів фінансування бізнесу до яких належать як традиційні та загально розповсюджені (банківське кредитування, державна підтримка), так і інноваційні {{кошти бізнес-ангелів, венчурне фінансування, краудфандинг (громадське фінансування), тощо}}. На сьогодні в Україні найпопулярнішим і найбільш вживаним є банківське кредитування, саме воно охоплює 3 стадії розвитку бізнесу: початкову, раннє зростання та розширення. Завдяки банківському фінансуванню більшість компаній починає працювати на ринку, розширює свої об'єми виробництва та додаткового інвестує для нарощення капіталу. Разом з тим, проведений SWOT-аналізу інструментів фінансування суб'єктів

---

³⁷⁹ Реформа децентралізації / <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/reformi/efektivne-vryaduvannya/reforma-decentralizaciyi>

³⁸⁰ Руснак А.В., Алещенко Л.О. Перспективи формування фінансових ресурсів об'єднаних територіальних громад. Агросвіт. 2018. № 6. С. 22-27.

господарювання, який виявив переваги та недоліки кожного з них, показав, що інноваційні інструменти фінансування мають значний потенціал поширення, особливо в умовах швидкого розвитку інформаційних технологій. Вони можуть особливо стати в нагоді для суб'єктів малого та середнього підприємництва, роблячи більш доступними та дешевими фінансові ресурси для них. Тому перспективою подальших досліджень можуть бути розроблення системи сприяння впровадженню інноваційних інструменти фінансування бізнесу³⁸¹.

Отже, державна підтримка бізнесу, на думку А. Кузнецової та А. Пелехатого, мають стати в нагоді для суб'єктів малого і середнього підприємництва та системи сприяння впровадженню інноваційних інструменти його фінансування.

Підсумовуючи погляди різних авторів на державну підтримку добровільного об'єднання територіальних громад щодо забезпечення прав і свобод жителів названих громад у формі фінансування можна запропонувати ознаки і визначення такої підтримки. Ознаками названої державної підтримки у формі фінансування є: а) діяльність держави, її органів, посадових і службових осіб; б) нормативне закріплення встановлення і адміністрування місцевих податків, зборів та інших бюджетних надходжень; в) створення умов, охорона і захист з боку держави щодо реалізації їх прав і свобод; г) участь держави в поновленні фінансових прав і свобод жителів територіальних громад.

Держава, її органи, посадові і службові особи здійснюють діяльність щодо фінансової підтримки добровільного об'єднання територіальних громад, створених ними органів та посадових і службових осіб в забезпеченні прав і свобод її жителів. Така діяльність здійснюється шляхом правотворчості та правореалізації. 21 лютого 2018 року Уряд схвалив проект Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» щодо фінансової підтримки державою добровільного об'єднання територіальних громад сіл, селищ, міст». Він законодавчо врегулював питання

---

³⁸¹ Кузнецова А.Я. Проблемні аспекти розвитку місцевих бюджетів в контексті забезпечення фінансової самодостатності територій в Україні [Текст] / А.Я. Кузнецова, А.О. Пелехатий. Вісник Сумського державного університету. Серія Економіка. 2020. № 2. С. 29-36.

гарантування державою мінімального розміру фінансової допомоги об'єднаним територіальним громадам³⁸².

Нормативне закріплення державної підтримки передбачає, що держава здійснює фінансування об'єднання територіальних громад сіл, селищ, міст шляхом надання їм коштів у вигляді субвенцій на формування відповідної інфраструктури та забезпечення прав і свобод жителів територіальних громад згідно з планом соціально-економічного їх розвитку. Загальний обсяг фінансової підтримки розподіляється між бюджетами об'єднаних територіальних громад пропорційно до площі об'єднаної територіальної громади та кількості сільського населення у такій територіальній громаді з рівною вагою обох цих факторів³⁸³.

Важливим елементом залучення жителів територіальної громади до вирішення питань місцевого значення є розвиток локальної нормотворчості за участю жителів місцевої територіальної громади. Основним нормативним актом в системі локальної нормотворчості є статут об'єднаної територіальної громади. Статути або хартії самоврядування відіграють важливу роль як для зближення органів місцевого самоврядування із жителями, так і для результативного вирішення місцевих завдань щодо забезпечення їх прав і свобод. У статуті територіальної громади повинні міститися норми, які: 1) детально не врегульовані чинним законодавством, але визначають будь-які умови функціонування територіальної громади та її органів; 2) не потребують обов'язкової законодавчої регламентації і тому повинні вирішуватися на місцевому рівні; 3) прямо визначені законом як такі, що підлягають регламентації в статуті. Такий раціональний підхід до викладення нормативного матеріалу зумовлює коло питань, які мають міститися у статуті, та його структуру³⁸⁴. Пропонуємо ст. 10 Закону України «Про добровільне об'єднання

---

³⁸² Уряд схвалив законопроект щодо державної фінансової підтримки добровільного об'єднання територіальних громад <https://auc.org.ua/novyna/uryad-shvalyv-zakonoproekt-shchodo-derzhavnoyi-finansovoyi-pidtrymky-dobrovilnogo-obyednannya>

³⁸³ Про добровільне об'єднання територіальних громад : Закон України від 5 лютого 2015 р. Відомості Верховної Ради. 2015. № 13. Ст. 91. Поточна редакція від 14.05.2020 р.

³⁸⁴ Гургула Т.В. Фінансове забезпечення спроможності територіальних громад: проблеми та шляхи їх вирішення. Науковий вісник Мукачівського державного університету. Сер. Економіка. 2017. Вип. 1 (7). С. 132-136.

територіальних громад від 5 лютого 2015 р. доповнити словами «з урахуванням норм передбачених статутом об'єднаної територіальної громади».

На думку Ж. Пустовіт, держава забезпечує гарантування реалізації прав і свобод. Гарантії вона визначає як систему соціально-економічних, політичних, юридичних, організаційних передумов, засобів і способів, що створюють можливості особистості для здійснення своїх прав, свобод, інтересів. Під гарантіями Ж. Пустовіт розуміє систему соціально-економічних умов, засобів, способів для здійснення своїх прав, свобод, інтересів, що базуються на основних, вироблених людством принципах: гуманізмі, справедливості, законності, рівноправності, які є суттю гарантій. За своєю суттю гарантії являють собою систему умов, що забезпечують задоволення інтересів людини. Їх основною функцією є виконання зобов'язань державою та іншими суб'єктами в сфері реалізації прав особистості. Змістом гарантій виступають загальнолюдські відносини, пов'язані з охороною і захистом прав людини, задоволенням майнових і немайнових потреб і інтересів громадян³⁸⁵.

Держава і її органи гарантують здійснення конституційних прав і свобод жителям територіальних громад, тобто створюють сприятливі умови щодо реалізації економічних прав і свобод жителів об'єднаних територіальних громад (права власності, підприємницької діяльності, праці, страйків, відпочинку тощо). На державу та судові, правоохоронні і правозахисні органи покладається обов'язок охороняти конституційні економічні права жителів від правопорушень і захищати їх від правопорушників. За неналежне виконання працівниками судових, правоохоронних і правозахисних органів своїх обов'язків по забезпеченню прав і свобод жителів об'єднаних територіальних громад в Україні може наступати юридична відповідальність згідно з діючими законами в Україні.

Держава приймає активну участь в поновленні фінансових прав і свобод жителів територіальних громад. А. Олійник вважає, що поновлення порушених конституційних свобод є самостійним елементом змісту їх забезпечення. Способами є: а) поновлення стану, що мало місце до порушення свободи; б)

---

³⁸⁵ Актуальні проблеми конституційного права України : Підручник / За заг. ред. професора Олійника А. Ю. К.: Видавничий дім «Скіф», 2012. 552 с.

спростування неправдивої інформації та застосування суміжних способів; в) заборона поширення інформації, якою порушені конституційні свободи; г) відшкодування моральної і матеріальної шкоди, що спричинена під час порушення свобод. Відповідно до Конституції України, кожен має право на відшкодування за рахунок держави чи органів місцевого самоврядування матеріальної та моральної шкоди, завданої незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових і службових осіб при здійсненні ними своїх повноважень³⁸⁶.

Отже, зміст забезпечення конституційних прав і свобод жителів об'єднаних територіальних громад включає в себе: 1) створення сприятливих умов для реалізації прав і свобод жителів об'єднаних територіальних громад в Україні; 2) охорона прав і свобод жителів об'єднаних територіальних громад в Україні від правопорушень; 3) захист прав і свобод жителів об'єднаних територіальних громад в Україні, що включає в себе: а) установлення правопорушника; б) припинення правопорушення; в) притягнення правопорушника до юридичної відповідальності; 4) поновлення порушеного права чи свободи; д) відшкодування моральних та матеріальних збитків тощо.

Підводячи підсумок по розділу слід відмітити важливість і необхідність застосування різних форм державної підтримки системи місцевого самоврядування в забезпеченні прав жителів об'єднання територіальних громад в Україні та запропонувати висновки і рекомендації.

1. Форми державної підтримки добровільного об'єднання територіальних громад в забезпеченні прав їх жителів – це нормативно урегульований комплекс інформаційно-просвітницьких, організаційних, методичних та фінансових заходів діяльності, що здійснюються державою щодо реалізації функцій об'єднаних територіальних громад, їх органів і посадових осіб по створенню сприятливих умов для реалізації жителями територіальних громад прав і свобод, їх охорони і захисту від правопорушень і правопорушників, а також участі при поновленні порушених прав і свобод.

---

³⁸⁶ Олійник А.Ю. Конституційні свободи людини і громадянина та їх забезпечення в Україні: Монографія. К.: КНУТД, 2018. 371 с.

2. Формою інформаційно-просвітницької державної підтримки системи місцевого самоврядування по забезпеченню прав жителів об'єднаних територіальних громад є законодавчо урегульована діяльності державних органів щодо утворення сприятливих умов доступу до публічної інформації жителів територіальних громад, її охорона і захист від правопорушень та сприяння по відновленню порушених інформаційних прав і відшкодуванню спричинених збитків.

3. Формою організаційної та методичної державної підтримки добровільного об'єднання територіальних громад в забезпеченні прав її жителів є урегульована міжнародними та національними правовими нормами організаційна діяльність об'єднаних територіальних громад, їх органів і посадовими осіб по створенню сприятливих умов, охороні і захисту прав жителів таких громад та відновлення їх порушених прав.

4. Формою фінансової державної підтримки добровільного об'єднання територіальних громад в забезпеченні прав її жителів є діяльність держави, її органів, посадових і службових осіб щодо нормативного закріплення місцевих податків, зборів та інших бюджетних надходжень та створення сприятливих умов для реалізації конституційних прав і свобод, їх охорона і захист від правопорушників і правопорушень, а також участь держави в поновленні прав і свобод жителів територіальних громад.

5. Пропонуємо такі рекомендації: а) прийняти Закон України «Про забезпечення інформаційних прав людини і громадянина в системі місцевого самоврядування»; б) внести зміни до ст. 2. ч. 1, п. 1 Закону України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» від 5 лютого 2015 р. таким чином: «верховенства права, конституційності та законності»; в) доповнити ст. 10 Закону України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» від 5 лютого 2015 р. словами «з урахуванням норм передбачених статутом об'єднаної територіальної громади».